HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

25 februarie 2025*

„Trimitere preliminară – Concurență – Poziție dominantă – Articolul 102 TFUE – Piețe digitale – Platformă digitală – Refuzul unei întreprinderi aflate în poziție dominantă, care a dezvoltat o platformă digitală, de a permite accesul la această platformă unei întreprinderi terțe care a dezvoltat o aplicație, asigurând interoperabilitatea platformei respective și a acestei aplicații – Aprecierea caracterului indispensabil al accesului la o platformă digitală – Efectele comportamentului reproșat – Justificare obiectivă – Necesitatea dezvoltării de către întreprinderea aflată în poziție dominantă a unui model pentru o categorie de aplicații în scopul de a permite accesul – Definiția pieței în aval relevante”

În cauza C-233/23,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Consiglio di Stato (Consiliul de Stat, Italia), prin decizia din 7 aprilie 2023, primită de Curte la 13 aprilie 2023, în procedura

Alphabet Inc.,

Google LLC,

Google Italy Srl

împotriva

Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato,

cu participarea:

Enel X Italia Srl,

Enel X Way Srl,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte, domnul F. Biltgen, doamna K. Jürimäe, domnii C. Lycourgos și I. Jarukaitis, doamna M. L. Arastey Sahún, domnii S. Rodin, A. Kumin, N. Jääskinen și D. Gratsias, președinți de cameră, domnul E. Regan și doamnele I. Ziemele și O. Spineanu-Matei (raportoare), judecători,

* Limba de procedură: italiana.

avocat general: doamna L. Medina,

grefier: domnul C. Di Bella, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 23 aprilie 2024,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru Alphabet Inc., Google LLC și Google Italy Srl, de N. Latronico, M. Siragusa și M. Zotta, avvocati, și de A. Lamadrid de Pablo, abogado;

– pentru Enel X Italia Srl și Enel X Way Srl, de F. Cintioli și G. Lo Pinto, avvocati;

– pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de L. Fiandaca și F. Sclafani, avvocati dello Stato;

– pentru guvernul elen, de V. Baroutas și K. Boskovits, în calitate de agenți;

– pentru Comisia Europeană, de G. Conte și C. Sjödin, în calitate de agenți;

– pentru Autoritatea de Supraveghere AELS, de C. Simpson și M. Sánchez Rydelski, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatei generale în ședința din 5 septembrie 2024,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 102 TFUE.

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Alphabet Inc., Google LLC și Google Italy Srl, pe de o parte, și Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato (Autoritatea de Supraveghere a Concurenței și a Pieței, Italia) (denumită în continuare „AGCM”), pe de altă parte, în legătură cu decizia acestei autorități de a sancționa societățile menționate pentru încălcarea articolului 102 TFUE, ca urmare a refuzului acestor societăți de a permite interoperabilitatea cu platforma digitală Android Auto, propusă de ele, a unei aplicații dezvoltate de o întreprindere terță în vederea furnizării de servicii legate de încărcarea autovehiculelor electrice (denumită în continuare „Android Auto”).

Cadrul juridic

3 Articolul 102 TFUE prevede:

„Este incompatibilă cu piața internă și interzisă, în măsura în care poate afecta comerțul dintre statele membre, folosirea în mod abuziv de către una sau mai multe întreprinderi a unei poziții dominante deținute pe piața internă sau pe o parte semnificativă a acesteia.

Aceste practici abuzive pot consta în special în:

(a) impunerea, direct sau indirect, a prețurilor de vânzare sau de cumpărare sau a altor condiții de tranzacționare inechitabile;

(b) limitează producția, comercializarea sau dezvoltarea tehnică în dezavantajul consumatorilor;

(c) aplicarea în raporturile cu partenerii comerciali a unor condiții inegale la prestații echivalente, creând astfel acestora un dezavantaj concurențial;

(d) condiționarea încheierii contractelor de acceptarea de către parteneri a unor prestații suplimentare care, prin natura lor sau în conformitate cu uzanțele comerciale, nu au legătură cu obiectul acestor contracte."

Litigiul principal și întrebările preliminare

4 Google este o filială a Alphabet, care controlează Google Italy, cu sediul în Italia.

5 Google a dezvoltat Android OS, un sistem de operare pentru dispozitive mobile care provin de la diferiți producători. Acest sistem, pus la dispoziție sub licență *open source*, poate fi, în principiu, utilizat gratuit și modificat fără a fi necesară o autorizație.

6 Android Auto, lansată în anul 2015 de Google, a fost dezvoltată pentru dispozitivele mobile care funcționează cu sistemul de operare Android OS în scopul de a permite utilizatorilor acestora să acceseze, direct de pe ecranul sistemului de infotainment al unui autovehicul, aplicații prezente pe aceste dispozitive.

7 Pentru a asigura interoperabilitatea cu Android Auto a fiecărei aplicații, evitând în acest scop efectuarea unor teste lungi și costisitoare, Google oferă, pentru categorii întregi de aplicații, soluții sub forma unor „templates" (modele) pentru fiecare soluție de interoperabilitate (denumită în continuare „model"). Aceste modele permit unor terți să creeze versiuni ale propriilor aplicații care sunt interoperabile cu Android Auto. La sfârșitul anului 2018, erau disponibile modele pentru aplicațiile multimedia și de mesagerie. Pentru a răspunde nevoilor utilizatorilor de aplicații de navigare, Google a dezvoltat sau a achiziționat deopotrivă aplicații de cartografiere și de navigare, și anume Google Maps și Waze, care sunt interoperabile cu Android Auto. În plus, în anumite cazuri, în lipsa unui model prestabilit, Google a permis unor dezvoltatori terți să dezvolte aplicații personalizate.

8 ENEL X Italia Srl face parte din grupul Enel, care gestionează peste 60 % dintre stațiile de încărcare disponibile pentru autovehiculele electrice în Italia și furnizează servicii pentru acest tip de încărcare.

9 În luna mai 2018, Enel X Italia a lansat aplicația JuicePass, disponibilă pentru utilizatorii de dispozitive mobile care funcționează cu sistemul de operare Android OS, ce poate fi descărcată din Google Play. Această aplicație ar oferi o serie de funcționalități pentru încărcarea autovehiculelor electrice. În special, ea ar permite utilizatorilor acestora căutarea și rezervarea stațiilor de încărcare pe o hartă, transferul căutării pe Google Maps pentru a permite navigarea către stația de încărcare selectată și inițierea, întreruperea și monitorizarea sesiunii de încărcare, precum și plata aferentă.

10 În luna septembrie 2018, Enel X Italia a solicitat Google să întreprindă acțiunile necesare pentru a asigura interoperabilitatea JuicePass cu Android Auto, acțiuni pe care Google a refuzat să le întreprindă, pentru motivul că aplicațiile multimedia și de mesagerie ar fi singurele aplicații ale unor întreprinderi terțe care sunt interoperabile cu Android Auto. În urma unei a doua solicitări adresate de Enel X în luna decembrie 2018, Google a refuzat din nou, în luna ianuarie 2019, să întreprindă aceste acțiuni, pentru motive legate de securitate și din cauza necesității de a aloca în mod rațional resursele necesare pentru crearea unui nou model.

11 La 12 februarie 2019, Enel X Italia a sesizat AGCM, susținând că comportamentul Google, constând în refuzul nejustificat de a permite utilizarea aplicației JuicePass prin intermediul Android Auto, constituia o încălcare a articolului 102 TFUE.

12 În luna octombrie 2020, Google a pus la dispoziție un model pentru proiectarea unor versiuni experimentale ale aplicațiilor de încărcare a autovehiculelor electrice, interoperabile cu Android Auto.

13 Prin decizia din 27 aprilie 2021, AGCM a considerat că comportamentul adoptat de Google, care consta în împiedicarea și întârzierea disponibilității pe platforma Android Auto a aplicației JuicePass, constituia un abuz de poziție dominantă în sensul articolului 102 TFUE. AGCM a dispus ca Google, printre altele, să pună la dispoziție o versiune definitivă a modelului pentru dezvoltarea unor aplicații de încărcare a autovehiculelor electrice și să dezvolte eventualele funcționalități identificate de Enel X ca fiind esențiale și care ar lipsi din această versiune. Această autoritate a aplicat de asemenea societăților Alphabet, Google și Google Italy o amendă de 102 084 433,91 euro, în solidar.

14 Societățile menționate au introdus o acțiune împotriva deciziei AGCM la Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Tribunalul Administrativ Regional din Lazio, Italia), care a respins-o în totalitate.

15 Aceste societăți au declarat apel împotriva hotărârii amintite la Consiglio di Stato (Consiliul de Stat, Italia), care este instanța de trimitere.

16 Aceasta arată că AGCM a apreciat că, în răspunsul la solicitarea care i-a adresat-o Enel X Italia, Google nu a furnizat soluțiile informatice adecvate și, astfel, a împiedicat și a întârziat în mod nejustificat disponibilitatea aplicației JuicePass pe Android Auto. Instanța menționată precizează că AGCM a considerat că comportamentul Google, din cauza poziției dominante deținute de aceasta, prezenta importanță în ceea ce privește protecția concurenței și dinamica pieței, Google având un rol central mai ales pentru a permite utilizatorilor profesioniști, în speță dezvoltatorii, să aibă acces la publicul compus din utilizatorii finali de aplicații. În special, tipurile și caracteristicile specifice ale aplicațiilor ce pot fi disponibile pe Android Auto, precum și momentul definirii și furnizării instrumentelor de programare necesare ar depinde exclusiv de Google.

17 Instanța de trimitere arată de asemenea că, în opinia AGCM, există o concurență reală între aplicațiile Google Maps și JuicePass, întrucât aceste două aplicații oferă servicii de căutare și de navigare privind stațiile de încărcare a autovehiculelor electrice. Potrivit AGCM, ar exista de asemenea o concurență potențială între aplicațiile menționate, întrucât JuicePass oferă funcționalități noi, dar care ar putea fi integrate în viitor în Google Maps. Această instanță adaugă că AGCM a apreciat că, având în vedere suprapunerea parțială dintre aplicațiile respective, precum și integrarea aplicației Google Maps în Android Auto, în timp ce aplicația

JuicePass a fost exclusă, refuzul Google trebuia plasat în contextul unui refuz al interoperabilității, echivalent unui refuz de a contracta, care a condus la o încălcare a principiului egalității condițiilor de concurență, rezultată din furnizarea unui avantaj neloial în favoarea aplicației Google, în detrimentul aplicației unui concurent al acesteia.

18 În fața instanței de trimitere, Alphabet, Google și Google Italy susțin printre altele că AGCM nu a examinat în mod corect condițiile care permit să se aprecieze dacă un refuz de furnizare este abuziv și reproșează în esență acestei autorități că nu a efectuat o analiză a caracterului indispensabil al accesului la Android Auto în ceea ce privește aplicația JuicePass. Ele susțin de asemenea că comportamentul Google era justificat de considerații obiective și legitime.

19 În plus, aceste societăți susțin că, întrucât comportamentul care le este reproșat se referă la accesul la Android Auto, era necesar, în scopul constatării unui abuz de poziție dominantă, să se definească piața relevantă pe care Android Auto își desfășoară activitatea și să se constate că această aplicație era dominantă pe acea piață. În plus, ele consideră că AGCM nu a identificat piața relevantă în aval și nici poziția dominantă a Google pe aceasta, ci s-a limitat să identifice un „mediu concurențial” în care aplicațiile de navigare ar fi în concurență cu aplicațiile de încărcare a autovehiculelor electrice, fără a efectua analiza necesară pentru a concluziona că un asemenea „mediu concurențial” ar constitui o piață relevantă din perspectiva dreptului concurenței. În sfârșit, ele susțin că nu este posibil să se afirme că există un raport de concurență între Google Maps și JuicePass.

20 Instanța de trimitere arată că, ținând seama de efectele pe care comportamentul Google le poate avea în sectorul economic specific în care se înscrie, acest comportament poate să constituie un refuz abuziv de furnizare și să nu respecte articolul 102 TFUE.

21 Instanța de trimitere evidențiază că există o situație de dominare a pieței de către Google prin intermediul sistemului de operare Android OS și al Google Play, Android Auto nefiind decât o dezvoltare a acestui sistem de operare pentru sistemul de infotainment al unui autovehicul. Accesul la Android Auto ar părea să fie „indispensabil” pentru a permite Enel X Italia să ofere utilizatorilor finali aplicații ușor de utilizat și în deplină siguranță atunci când utilizatorii respectivi conduc un atare vehicul. În această privință, nu ar trebui neglijat caracterul rapid al evoluțiilor din sectorul digital, situație ce poate conduce la a se considera ca fiind „necesare” unele produse sau servicii concepute inițial doar pentru a facilita utilizarea unor bunuri deja existente.

22 Potrivit instanței de trimitere, comportamentul Google apare ca fiind potențial de natură să elimine concurența de pe piață. Astfel, având în vedere caracteristicile piețelor digitale, s-ar putea susține că, în cazul în care accesul la Android Auto nu ar fi fost posibil pentru aplicația JuicePass, consumatorii și-ar fi pierdut interesul pentru această aplicație și că un asemenea comportament ar fi putut conduce la împiedicarea utilizatorilor să beneficieze de un produs mai bun pentru care există o cerere potențială. În plus, nu ar părea exclusă ipoteza ca o aplicație generică existentă, și anume Google Maps, să poată integra funcțiile specifice ale JuicePass. Pe de altă parte, refuzul Google față de Enel X Italia nu ar părea să fie susținut de justificări obiective reale.

23 Instanța de trimitere consideră prin urmare necesar, pentru a se pronunța cu privire la litigiul cu care este sesizată, să fie lămurită cu privire la interpretarea articolului 102 TFUE și, în principal, cu privire la jurisprudența rezultată din Hotărârea din 26 noiembrie 1998, Bronner (C-7/97, EU:C:1998:569), referitoare la refuzul unei întreprinderi aflate în poziție dominantă în privința accesului la o infrastructură. Cu privire la acest aspect, instanța de trimitere apreciază că

jurisprudența menționată nu pare să fie direct aplicabilă în speță și ridică problema în ce măsură caracteristicile specifice ale funcționării piețelor digitale justifică să se îndepărteze de la condițiile enunțate în hotărârea amintită într-o situație precum cea cu care este sesizată sau, cel puțin, să le interpreteze în mod flexibil. Această instanță are de asemenea îndoieli cu privire la modul în care autoritățile de concurență trebuie să definească piețele relevante într-un caz de refuz al accesului precum cel cu care este sesizată.

24 În aceste condiții, Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) În sensul articolului 102 TFUE, cerința privind caracterul indispensabil al produsului care face obiectul unui refuz de furnizare trebuie interpretată în sensul că accesul trebuie să fie indispensabil pentru exercitarea unei activități determinate pe o piață vecină sau este suficient ca accesul să fie indispensabil pentru o utilizare mai adecvată a produselor sau a serviciilor oferite de întreprinderea care solicită accesul, în special în cazul în care produsul care face obiectul refuzului are în esență rolul de a facilita și de a face mai adecvată utilizarea unor produse sau a unor servicii deja existente?

2) Cu privire la o conduită calificată drept refuz de furnizare, se poate constata un comportament abuziv, în sensul articolului 102 TFUE, într-un context în care, în pofida neacordării accesului la produsul solicitat, (i) întreprinderea solicitantă era deja activă pe piață și a continuat să se dezvolte pe piața respectivă în întreaga perioadă a pretinsului abuz, iar (ii) alți operatori aflați în concurență cu întreprinderea care solicită accesul la produs au continuat să își desfășoare activitatea pe piață?

3) În cadrul unui abuz constând în refuzul de a acorda accesul la un produs sau la un serviciu pretins indispensabil, articolul 102 TFUE trebuie interpretat în sensul că inexistența produsului sau a serviciului la momentul cererii de furnizare trebuie luată în considerare ca o justificare obiectivă a acestui refuz sau, cel puțin, o autoritate de concurență este ținută să efectueze o analiză, pe baza unor elemente obiective, a timpului necesar unei întreprinderi dominante pentru a dezvolta produsul sau serviciul pentru care se solicită accesul ori, în schimb, întreprinderea dominantă este obligată, având în vedere răspunderea pe care și-o asumă pe piață, să comunice solicitantului durata necesară pentru dezvoltarea produsului?

4) Articolul 102 TFUE trebuie interpretat în sensul că o întreprindere dominantă care deține controlul asupra unei platforme digitale poate fi obligată să își modifice produsele sau să dezvolte noi produse pentru a le permite accesul la produsele în cauză celor care îl solicită? În acest caz, o întreprindere dominantă este obligată să ia în considerare nevoile generale ale pieței sau nevoile întreprinderii individuale care solicită accesul la produsul pretins indispensabil ori, cel puțin, având în vedere răspunderea specială pe care și-o asumă pe piață, trebuie să prestabilească criterii obiective pentru examinarea solicitărilor care îi sunt adresate și pentru stabilirea ordinii de prioritate a acestora?

5) În cadrul unui abuz constând în refuzul de a acorda accesul la un produs sau la un serviciu pretins indispensabil, articolul 102 TFUE trebuie interpretat în sensul că o autoritate de concurență este ținută să definească și să identifice în prealabil piața relevantă din aval vizată de abuz, iar aceasta poate fi doar potențială?”

Cu privire la admisibilitatea cererii de decizie preliminară

25 ENEL X Italia consideră că cererea de decizie preliminară este inadmisibilă pentru motivul că un răspuns al Curții la întrebările adresate nu este necesar pentru soluționarea litigiului principal. Astfel, instanța de trimitere și-ar fi format deja o opinie cu privire la orientarea pe care intenționează să o urmeze și nu ar solicita Curții să înlăture o îndoială cu privire la interpretarea articolului 102 TFUE, ci să adopte o decizie care să confirme această opinie și care să poată servi drept referință în proceduri viitoare în care se invocă întrebări identice cu cele adresate în cauza principală.

26 Potrivit unei jurisprudențe constante, în cadrul cooperării dintre Curte și instanțele naționale, instituită la articolul 267 TFUE, numai instanța națională care este sesizată cu soluționarea litigiului și care trebuie să își asume răspunderea pentru decizia ce urmează a fi pronunțată are competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile cauzei, atât necesitatea unei decizii preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și pertinența întrebărilor pe care le adresează Curții. În consecință, în cazul în care întrebările adresate privesc interpretarea dreptului Uniunii, Curtea este, în principiu, obligată să se pronunțe [Hotărârea din 4 octombrie 2024, Bezirkshauptmannschaft Landeck (Tentativă de accesare a datelor cu caracter personal stocate pe un telefon mobil), C-548/21, EU:C:2024:830, punctul 46 și jurisprudența citată].

27 Rezultă că o întrebare preliminară privind dreptul Uniunii beneficiază de o prezumție de pertinență. Curtea poate refuza să se pronunțe asupra unei asemenea întrebări numai dacă este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal, atunci când problema este de natură ipotetică sau atunci când Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebarea care îi este adresată [Hotărârea din 4 octombrie 2024, Bezirkshauptmannschaft Landeck (Tentativă de accesare a datelor cu caracter personal stocate pe un telefon mobil), C-548/21, EU:C:2024:830, punctul 47 și jurisprudența citată].

28 În speță, din decizia de trimitere reiese că, pe de o parte, litigiul principal privește aplicarea articolului 102 TFUE ca urmare a refuzului Google de a răspunde favorabil la o cerere care i-a fost adresată de o întreprindere terță pentru a permite interoperabilitatea unei aplicații dezvoltate de această întreprindere cu o platformă digitală dezvoltată de Google și, pe de altă parte, instanța de trimitere ridică problema interpretării articolului 102 TFUE în cazul unui asemenea refuz. Întrebările acestei instanțe privesc în special, în esență, mai întâi, noțiunea de „caracter indispensabil” al accesului la produsul sau la serviciul care face obiectul unui refuz de furnizare, în continuare, chestiunea efectelor comportamentului reproșat întreprinderii care deține o poziție dominantă, apoi noțiunea de „justificare obiectivă” și eventualele obligații ce revin acestei întreprinderi, precum și, în sfârșit, definirea pieței pe care s-ar putea produce efecte anticoncurențiale.

29 Pe de altă parte, decizia de trimitere indică motivele exacte care au determinat instanța de trimitere să ridice problema interpretării articolului 102 TFUE și să considere că era necesar să adreseze Curții întrebări preliminare.

30 În aceste condiții, nu rezultă în mod vădit că interpretarea solicitată a articolului 102 TFUE nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal ori că problema ridicată prezintă un caracter ipotetic.

31 În plus, este necesar să se arate că, așa cum se amintește în esență la punctul 18 din Recomandările în atenția instanțelor naționale, referitoare la efectuarea trimiterilor preliminare (JO C, C/2024/6008), formulat în această privință în termeni identici cu cei ai punctului 18 din recomandările publicate în anul 2019 (JO 2019, C 380, p. 1), formularea de către instanța de trimitere a anumitor considerații cu privire la răspunsurile care ar trebui să fie date la întrebările adresate nu repune în discuție admisibilitatea acestor întrebări.

32 Prin urmare, cererea de decizie preliminară este admisibilă.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

33 Potrivit unei jurisprudențe constante, în cadrul procedurii de cooperare între instanțele naționale și Curte instituite prin articolul 267 TFUE, este de competența acesteia din urmă să ofere instanței naționale un răspuns util, care să îi permită să soluționeze litigiul cu care este sesizată. Din această perspectivă, Curtea trebuie, dacă este cazul, să reformuleze întrebările care îi sunt adresate. În această privință, revine Curții sarcina de a extrage din ansamblul elementelor furnizate de instanța națională și mai ales din motivarea deciziei de trimitere elementele de drept al Uniunii care necesită o interpretare, având în vedere obiectul litigiului [Hotărârea din 30 aprilie 2024, M.N. (EncroChat), C-670/22, EU:C:2024:372, punctul 78 și jurisprudența citată].

34 În speță, astfel cum reiese din cererea de decizie preliminară, instanța de trimitere pornește de la premisa că Android Auto este o infrastructură din sectorul digital și că, la data la care a fost pus în aplicare comportamentul reproșat reclamantelor din litigiul principal, ce constă în refuzul de a permite interoperabilitatea unei aplicații dezvoltate de o întreprindere terță cu Android Auto, Google deținea o poziție dominantă pe piața din care face parte Android Auto. În această privință, trebuie amintit că, în cadrul procedurii prevăzute la articolul 267 TFUE, care este întemeiată pe o separare clară a funcțiilor între instanțele naționale și Curte, instanța națională este singura competentă să constate și să aprecieze situația de fapt din litigiul principal [Hotărârea din 18 aprilie 2024, Heureka Group (Comparatoare de prețuri online), C-605/21, EU:C:2024:324, punctul 66 și jurisprudența citată].

35 Reiese de asemenea din această cerere că instanța de trimitere ridică problema dacă, având în vedere caracteristicile specifice ale funcționării piețelor digitale vizate de o situație precum cea în discuție în litigiul principal și ținând seama de funcția unei platforme digitale precum Android Auto, nu este justificată înlăturarea sau, cel puțin, interpretarea în mod flexibil a condițiilor enunțate îndeosebi în Hotărârea din 26 noiembrie 1998, Bronner (C-7/97, EU:C:1998:569), în vederea aplicării articolului 102 TFUE unui comportament care constă într-un refuz al unei întreprinderi aflate în poziție dominantă, care a dezvoltat o platformă digitală, de a permite, la solicitarea unei întreprinderi terțe, accesul la această platformă prin asigurarea interoperabilității ei cu o aplicație dezvoltată de întreprinderea terță, și anume, în esență, un refuz de a asigura interoperabilitatea platformei respective cu această aplicație.

36 Astfel, este necesar să se considere că, prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 102 TFUE trebuie interpretat în sensul că refuzul unei întreprinderi aflate în poziție dominantă, care a dezvoltat o platformă digitală, de a asigura, la solicitarea unei întreprinderi terțe, interoperabilitatea acelei platforme cu o aplicație dezvoltată de

acea întreprindere terță poate constitui un abuz de poziție dominantă, chiar dacă platforma respectivă nu este indispensabilă pentru exploatarea comercială a acelei aplicații pe o piață în aval, ci este de natură să facă acea aplicație mai atractivă pentru consumatori.

37 În această privință, trebuie amintit că articolul 102 TFUE interzice, în măsura în care poate afecta comerțul dintre statele membre, folosirea în mod abuziv de către una sau mai multe întreprinderi a unei poziții dominante deținute pe piața internă sau pe o parte semnificativă a acesteia. Articolul menționat urmărește să evite să se aducă atingere concurenței în detrimentul interesului general, al întreprinderilor individuale și al consumatorilor, sancționând comportamentele întreprinderilor aflate în poziție dominantă care restrâng concurența bazată pe merite și sunt astfel susceptibile să cauzeze un prejudiciu direct acestora din urmă sau care împiedică sau denaturează această concurență și sunt astfel susceptibile să le cauzeze un prejudiciu indirect [Hotărârea din 10 septembrie 2024, Google și Alphabet/Comisia (Google Shopping), C-48/22 P, EU:C:2024:726, punctul 87 și jurisprudența citată].

38 Constituie astfel de comportamente cele care, pe o piață unde gradul de concurență este deja redus, tocmai din cauza prezenței uneia sau mai multor întreprinderi aflate în poziție dominantă, împiedică, prin recurgerea la mijloace diferite de cele care guvernează concurența bazată pe merite între întreprinderi, menținerea gradului de concurență existent pe piață sau dezvoltarea acestei concurențe [Hotărârea din 10 septembrie 2024, Google și Alphabet/Comisia (Google Shopping), C-48/22 P, EU:C:2024:726, punctul 88 și jurisprudența citată].

39 În ceea ce privește practicile care constau în refuzul de a acorda acces la o infrastructură dezvoltată de o întreprindere dominantă pentru nevoile propriilor activități și deținută de aceasta, reiese din jurisprudența Curții că un astfel de refuz poate constitui un abuz de poziție dominantă cu condiția nu numai ca acest refuz să fie de natură să elimine orice concurență pe piața în discuție din partea solicitantului accesului și să nu poată fi justificat în mod obiectiv, ci și ca infrastructura în sine să fie indispensabilă desfășurării activității acestuia, în sensul că nu ar exista niciun substitut real sau potențial pentru infrastructura respectivă [a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 noiembrie 1998, Bronner, C-7/97, EU:C:1998:569, punctul 41, precum și Hotărârea din 10 septembrie 2024, Google și Alphabet/Comisia (Google Shopping), C-48/22 P, EU:C:2024:726, punctul 89 și jurisprudența citată].

40 În această privință, trebuie amintit că impunerea condițiilor respective, la punctul 41 din Hotărârea din 26 noiembrie 1998, Bronner (C-7/97, EU:C:1998:569), era justificată de împrejurările specifice acelei cauze, care constau în refuzul unei întreprinderi dominante de a acorda acces unui concurent la o infrastructură pe care a dezvoltat-o pentru nevoile activității proprii, cu excluderea oricărui alt comportament [Hotărârea din 25 martie 2021, Deutsche Telekom/Comisia, C-152/19 P, EU:C:2021:238, punctul 45, precum și Hotărârea din 10 septembrie 2024, Google și Alphabet/Comisia (Google Shopping), C-48/22 P, EU:C:2024:726, punctul 90 și jurisprudența citată].

41 Astfel, constatarea că o întreprindere dominantă a abuzat de poziția sa din cauza unui refuz de a contracta cu un concurent are drept consecință faptul că această întreprindere este forțată să contracteze cu concurentul menționat. Or, o asemenea obligație afectează în mod deosebit libertatea de a contracta și dreptul de proprietate al întreprinderii dominante, din moment ce o întreprindere, fie și dominantă, rămâne în principiu liberă să refuze să contracteze și să folosească infrastructura pe care a dezvoltat-o pentru propriile nevoi [Hotărârea din

25 martie 2021, Deutsche Telekom/Comisia, C-152/19 P, EU:C:2021:238, punctul 46, precum și Hotărârea din 10 septembrie 2024, Google și Alphabet/Comisia (Google Shopping), C-48/22 P, EU:C:2024:726, punctul 91].

42 În plus, deși, pe termen scurt, sancționarea unei întreprinderi pentru că a abuzat de poziția sa dominantă din cauza unui refuz de a contracta cu un concurent are drept consecință favorizarea concurenței, în schimb, pe termen lung, este în general în favoarea dezvoltării concurenței și în interesul consumatorilor să se permită unei societăți să păstreze pentru uzul propriu facilitățile pe care le-a dezvoltat pentru nevoile activității sale. Astfel, dacă s-ar acorda prea ușor accesul la o facilitate de producție, de achiziție sau de distribuție, concurenții nu ar fi stimulați să creeze facilități concurente. De asemenea, o întreprindere dominantă ar fi mai puțin promptă să investească în infrastructuri eficiente dacă ar putea fi constrânsă, la simpla cerere a concurenților săi, să împartă cu ei beneficiile obținute din propriile investiții (a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 martie 2021, Deutsche Telekom/Comisia (C-152/19 P, EU:C:2021:238, punctul 47, și Hotărârea din 25 martie 2021, Slovak Telekom/Comisia, C-165/19 P, EU:C:2021:239, punctul 47).

43 În consecință, în special necesitatea de a continua stimularea întreprinderilor aflate în poziție dominantă de a investi în dezvoltarea de produse sau de servicii de calitate, în interesul consumatorilor, este cea care, așa cum a subliniat în esență doamna avocată generală la punctul 30 din concluzii, justifică aplicarea condițiilor amintite la punctul 39 din prezenta hotărâre în ipoteza în care o întreprindere aflată în poziție dominantă a dezvoltat o infrastructură pentru nevoile activităților proprii și care este deținută de aceasta.

44 În schimb, așa cum a arătat doamna avocată generală la punctul 35 din concluzii, atunci când o întreprindere dominantă a dezvoltat o infrastructură nu numai pentru nevoile activităților proprii, ci în perspectiva de a permite o utilizare a acestei infrastructuri de către întreprinderi terțe, condiția enunțată de Curte la punctul 41 din Hotărârea din 26 noiembrie 1998, Bronner (C-7/97, EU:C:1998:569), referitoare la caracterul indispensabil al infrastructurii menționate pentru exercitarea activității solicitantului de acces, în sensul că nu există niciun substitut real sau potențial pentru aceeași infrastructură, nu se aplică.

45 Astfel, într-o asemenea situație, nici menținerea libertății de a contracta și a dreptului de proprietate al întreprinderii aflate în poziție dominantă, nici necesitatea de a continua stimularea acesteia de a investi în dezvoltarea de produse sau de servicii de calitate nu justifică limitarea calificării unui refuz de a acorda acces unei întreprinderi terțe la infrastructura în discuție ca fiind abuziv, în sensul articolului 102 TFUE, la cazurile în care refuzul respectiv pune această din urmă întreprindere în imposibilitatea de a-și exercita activitatea, dezvoltând o ofertă viabilă pe o piață învecinată.

46 Este suficient să se arate în această privință că, deși costul determinat de dezvoltarea unei asemenea infrastructuri a fost asumat de întreprinderea aflată în poziție dominantă nu numai pentru nevoile activităților proprii, ci în perspectiva ca această infrastructură să poată fi utilizată de întreprinderi terțe, faptul de a impune întreprinderii aflate în poziție dominantă să acorde acces unei întreprinderi terțe la infrastructura menționată nu modifică fundamental modelul economic care a stat la baza dezvoltării ei.

47 Rezultă că, pentru a stabili dacă condițiile enunțate de Curte la punctul 41 din Hotărârea din 26 noiembrie 1998, Bronner (C-7/97, EU:C:1998:569), se aplică într-o cauză care are ca obiect refuzul accesului la o infrastructură, este necesar să se stabilească dacă acea infrastructură a fost dezvoltată de întreprinderea aflată în poziție dominantă numai pentru nevoile activității proprii

și este deținută de aceasta sau dacă, dimpotrivă, infrastructura respectivă a fost dezvoltată pentru a permite o utilizare a acesteia de către întreprinderi terțe, fapt atestat de împrejurarea că această întreprindere aflată în poziție dominantă a acordat deja un asemenea acces unor întreprinderi terțe.

48 În speță, din decizia de trimitere reiese că accesul unor întreprinderi terțe la Android Auto a fost acordat de Google, care a făcut această platformă digitală compatibilă pentru anumite categorii de aplicații sau chiar pentru aplicații specifice pe care le-au dezvoltat întreprinderile terțe respective. Or, o platformă digitală destinată să permită utilizarea pe sistemul de infotainment al autovehiculelor a unor aplicații dezvoltate în special de terți și descărcate pe dispozitivele mobile ale utilizatorilor nu poate fi considerată că a fost creată exclusiv pentru nevoile acestei întreprinderi aflate în poziție dominantă.

49 Astfel, sub rezerva verificării de către instanța de trimitere, reiese că Android Auto nu a fost dezvoltată de Google exclusiv pentru nevoile activității proprii, accesul la această platformă digitală fiind deschis unor întreprinderi terțe, astfel încât condiția enunțată de Curte la punctul 41 din Hotărârea din 26 noiembrie 1998, Bronner (C-7/97, EU:C:1998:569), referitoare la caracterul indispensabil pentru exercitarea activității solicitantului accesului, nu este aplicabilă pentru a se examina dacă refuzul unei întreprinderi care a dezvoltat o platformă digitală de a permite accesul unei întreprinderi terțe ce a dezvoltat o aplicație pentru această platformă, prin asigurarea interoperabilității acesteia din urmă cu aplicația respectivă, constituie un abuz de poziție dominantă în sensul articolului 102 TFUE.

50 Rezultă că acest refuz poate constitui un abuz de poziție dominantă chiar dacă platforma digitală respectivă nu este indispensabilă pentru exploatarea comercială a aplicației în cauză pe o piață în aval, în sensul că nu ar exista niciun substitut real sau potențial pentru o utilizare a acesteia prin intermediul aceleiași platforme.

51 Astfel, într-o asemenea ipoteză, așa cum a arătat în esență doamna avocată generală la punctele 46 și 48 din concluzii, trebuie să se stabilească, în lumina jurisprudenței amintite la punctele 38 și 39 din aceeași hotărâre, dacă refuzul întreprinderii în poziție dominantă, titulară a platformei digitale în cauză, de a permite accesul la acea platformă unei întreprinderi terțe care a dezvoltat o aplicație, prin asigurarea interoperabilității platformei respective cu acea aplicație, are ca efect actual sau potențial excluderea, împiedicarea sau întârzierea dezvoltării pe piață a unui produs sau a unui serviciu care este, cel puțin potențial, în concurență cu un produs sau cu un serviciu furnizat sau care poate fi furnizat de întreprinderea aflată în poziție dominantă și constituie un comportament ce restrânge concurența bazată pe merite, fiind astfel susceptibil să cauzeze un prejudiciu consumatorilor.

52 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la prima întrebare că articolul 102 TFUE trebuie interpretat în sensul că refuzul unei întreprinderi aflate în poziție dominantă, care a dezvoltat o platformă digitală, de a asigura, la solicitarea unei întreprinderi terțe, interoperabilitatea acelei platforme cu o aplicație dezvoltată de acea întreprindere terță poate constitui un abuz de poziție dominantă chiar dacă platforma respectivă nu este indispensabilă pentru exploatarea comercială a acelei aplicații pe o piață în aval, ci este de natură să facă acea aplicație mai atractivă pentru consumatori, în cazul în care acea platformă nu a fost dezvoltată de întreprinderea aflată în poziție dominantă numai pentru nevoile activității proprii.

Cu privire la a doua întrebare

53 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 102 TFUE trebuie interpretat în sensul că faptul că atât întreprinderea care a dezvoltat o aplicație și a solicitat unei întreprinderi aflate în poziție dominantă să asigure interoperabilitatea acesteia cu o platformă digitală a cărei titulară este această din urmă întreprindere, cât și că unii concurenți ai primei întreprinderi au rămas activi pe piața aplicației respective și și-au dezvoltat poziția pe aceasta, deși nu beneficiau de o asemenea interoperabilitate, este de natură să indice în sine că refuzul întreprinderii aflate în poziție dominantă de a da curs solicitării respective nu putea să producă efecte anticoncurențiale.

54 În această privință, pentru a putea considera, într-un anumit caz, că un comportament trebuie calificat drept „folosire abuzivă a unei poziții dominante”, în sensul articolului 102 TFUE, este necesar, în general, să se demonstreze că prin recurgerea la mijloace diferite de cele care guvernează concurența bazată pe merite între întreprinderi acest comportament are ca efect actual sau potențial restrângerea acestei concurențe prin excluderea întreprinderilor concurente la fel de eficiente de pe piața sau de pe pieţele relevante sau prin împiedicarea dezvoltării lor pe aceste piețe, observându-se că acestea din urmă pot fi atât cele pe care este deținută poziția dominantă, cât și cele, conexe sau învecinate, pe care comportamentul menționat are vocația de a-și produce efectele actuale sau potențiale [Hotărârea din 10 septembrie 2024, Google și Alphabet/Comisia (Google Shopping), C-48/22 P, EU:C:2024:726, punctul 165 și jurisprudența citată].

55 Calificarea unui comportament al unei întreprinderi aflate în poziție dominantă drept abuziv nu impune a se demonstra, în cazul unui comportament al unei asemenea întreprinderi care urmărește excluderea concurenților săi de pe piața în cauză, că rezultatul său a fost atins și, prin urmare, demonstrarea unui efect de excludere concret pe piață. Într-adevăr, articolul 102 TFUE urmărește să sancționeze folosirea în mod abuziv de către una sau mai multe întreprinderi a unei poziții dominante deținute pe piața internă sau pe o parte semnificativă a acesteia, indiferent dacă o astfel de folosire se dovedește sau nu fructuoasă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 mai 2022, Servizio Elettrico Nazionale ș.a., C-377/20, EU:C:2022:379, punctul 53, precum și jurisprudența citată).

56 În consecință, o autoritate de concurență poate constata o încălcare a articolului 102 TFUE stabilind că, în perioada în care a fost pus în aplicare comportamentul în cauză, acesta avea, în împrejurările speței, capacitatea de a restrânge concurența bazată pe merite, în pofida lipsei de efect a acestuia (Hotărârea din 19 ianuarie 2023, Unilever Italia Mkt. Operations, C-680/20, EU:C:2023:33, punctul 41).

57 Totuși, această demonstrație trebuie, în principiu, să se întemeieze pe elemente de probă concrete, care să demonstreze, mergând dincolo de simpla ipoteză, capacitatea efectivă a practicii în cauză de a produce asemenea efecte, existența unei îndoieli în această privință trebuind să profite întreprinderii care a recurs la această practică (Hotărârea din 19 ianuarie 2023, Unilever Italia Mkt. Operations, C-680/20, EU:C:2023:33, punctul 42 și jurisprudența citată).

58 Astfel, menținerea aceluiași grad de concurență pe piața relevantă sau chiar dezvoltarea concurenței pe această piață nu înseamnă în mod necesar că comportamentul în cauză nu este susceptibil să producă efecte anticoncurențiale, o asemenea lipsă a efectelor putând rezulta din alte cauze și putând fi datorată în special unor schimbări survenite pe piața relevantă de la momentul în care s-a manifestat comportamentul respectiv sau incapacității întreprinderii aflate

în poziție dominantă de a duce la bun sfârșit strategia aflată la originea unui asemenea comportament (Hotărârea din 12 mai 2022, Servizio Elettrico Nazionale ș.a., C-377/20, EU:C:2022:379, punctul 54). În special, pe de o parte, caracterul abuziv al comportamentului în discuție nu poate depinde de capacitatea pe care ar avea-o concurenții pe piața în cauză de a atenua asemenea efecte și, pe de altă parte, nu se poate exclude că, în lipsa comportamentului menționat, concurența pe acea piață s-ar fi putut dezvolta și mai mult.

59 În speță, împrejurarea invocată de Google că Enel X Italia și concurenții acesteia din urmă și-au menținut prezența pe piața aplicației JuicePass sau chiar au mărit-o nu înseamnă în sine că refuzul Google de a acorda acces la Android Auto nu a putut să producă efecte anticoncurențiale. Această împrejurare, cu condiția să fie efectiv stabilită, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere, poate constitui totuși un indiciu al faptului că comportamentul Google în discuție în litigiul principal nu putea să producă efectele de excludere invocate.

60 În această privință, în ceea ce privește o aplicație legată de serviciile de încărcare a autovehiculelor precum cea în discuție în litigiul principal, pot fi pertinente în special eventualele elemente prezentate pentru a se demonstra interesul pe care îl putea avea pentru utilizatorii de autovehicule electrice o aplicație precum JuicePass, care conține în special funcționalitățile descrise la punctul 9 din prezenta hotărâre, în pofida faptului că această aplicație nu putea fi utilizată în sistemul de infotainment al acestor vehicule prin intermediul Android Auto.

61 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la a doua întrebare că articolul 102 TFUE trebuie interpretat în sensul că faptul că atât întreprinderea care a dezvoltat o aplicație și a solicitat unei întreprinderi aflate în poziție dominantă să asigure interoperabilitatea acesteia cu o platformă digitală a cărei titulară este această din urmă întreprindere, cât și că unii concurenți ai primei întreprinderi au rămas activi pe piața aplicației respective și și-au dezvoltat poziția pe aceasta, deși nu beneficiau de o asemenea interoperabilitate, nu indică în sine că refuzul întreprinderii aflate în poziție dominantă de a da curs acestei solicitări nu putea să producă efecte anticoncurențiale. Este necesar să se aprecieze dacă acest comportament al întreprinderii aflate în poziție dominantă era de natură să împiedice menținerea sau dezvoltarea concurenței, cu luarea în considerare a tuturor împrejurărilor de fapt pertinente.

Cu privire la a treia și la a patra întrebare

62 Cu titlu introductiv, *primo*, din cererea de decizie preliminară reiese că Google a primit o solicitare din partea Enel X Italia pentru ca o aplicație dezvoltată de aceasta din urmă să poată fi utilizată prin intermediul Android Auto, ceea ce presupunea dezvoltarea de către Google a unui model care să permită asigurarea interoperabilității aplicațiilor legate de serviciile de încărcare a autovehiculelor electrice cu această platformă. Este adevărat că, așa cum a arătat instanța de trimitere, Google a dezvoltat ulterior un model pentru proiectarea unor versiuni experimentale ale aplicațiilor de încărcare a autovehiculelor electrice în vederea utilizării lor pe Android Auto, după sesizarea AGCM, dar înainte de adoptarea deciziei de către această autoritate. Totuși, la data solicitării adresate Google nu exista un model pentru categoria aplicațiilor legate de serviciile de încărcare a unor asemenea vehicule.

63 Prin urmare, îndoielile instanței de trimitere care au determinat-o să adreseze a treia și a patra întrebare privesc incidența, pentru calificarea comportamentului în discuție drept abuz de poziție dominantă în sensul articolului 102 TFUE, a inexistenței modelului pentru categoria

aplicațiilor legate de serviciile de încărcare a autovehiculelor electrice care permite asigurarea interoperabilității acestor aplicații cu Android Auto, la data solicitării accesului, și eventuala obligație de a dezvolta un asemenea model.

64 *Secundo*, este necesar să se arate că, prin intermediul ultimei părți a celei de a patra întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 102 TFUE trebuie interpretat în sensul că, în ipoteza în care o întreprindere aflată în poziție dominantă este ținută să dezvolte un model pentru o categorie de aplicații în scopul de a permite accesul la o platformă digitală a cărei titulară este, solicitat de o întreprindere terță, prin asigurarea interoperabilității între aplicațiile în cauză și platforma respectivă și ținând seama de răspunderea specială pe care această întreprindere aflată în poziție dominantă o are pe piață, aceasta din urmă trebuie, fiind confruntată cu solicitări de acces multiple din partea unor întreprinderi terțe, să stabilească criterii obiective pentru a examina solicitările respective și pentru a le clasifica într-o ordine de prioritate.

65 Totuși, nici din cererea de decizie preliminară, nici din dosarul de care dispune Curtea nu reiese că întreprinderilor terțe ar fi adresat Google în plus, în mod simultan, solicitări în vederea dezvoltării unor modele care să permită asigurarea interoperabilității Android Auto cu aplicații dezvoltate de aceste întreprinderi.

66 Or, deși întrebările preliminare privind dreptul Uniunii beneficiază de o prezumție de pertinență, justificarea trimiterii preliminare nu constă în formularea unor opinii consultative cu privire la probleme generale sau ipotetice, ci ține de nevoia inerentă soluționării efective a unui litigiu (Hotărârea din 14 ianuarie 2021, The International Protection Appeals Tribunal ș.a., C-322/19 și C-385/19, EU:C:2021:11, punctul 53, precum și jurisprudența citată).

67 Prin urmare, în măsura în care, prin intermediul ultimei părți a celei de a patra întrebări, se urmărește, în realitate, obținerea unei opinii consultative din partea Curții, aceasta este inadmisibilă.

68 *Tertio*, trebuie să se observe că, în ceea ce privește celelalte aspecte ale acestora, a treia și a patra întrebare vizează justificările obiective pe care o întreprindere aflată în poziție dominantă le poate invoca în ceea ce privește un comportament care constă într-un refuz de furnizare sau de dezvoltare a unui model pentru aplicații dezvoltate de întreprinderi terțe, ce permite utilizarea lor prin intermediul unei platforme digitale a cărei titulară este această întreprindere aflată în poziție dominantă, care poate intra în sfera interdicției prevăzute la articolul 102 TFUE, precum și sarcina probei ce revine acestei întreprinderi și, respectiv, autorității de concurență competente.

69 În aceste condiții, este necesar să se considere că, prin intermediul celei de a treia și al celei de a patra întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 102 TFUE trebuie interpretat în sensul că, atunci când un comportament care constă în refuzul unei întreprinderi aflate în poziție dominantă de a permite interoperabilitatea unei aplicații dezvoltate de o întreprindere terță cu o platformă digitală a cărei titulară este întreprinderea aflată în poziție dominantă poate fi calificat drept abuz, în sensul dispoziției menționate, această din urmă întreprindere poate invoca în mod util, ca justificare obiectivă a refuzului său, inexistența unui model care să permită asigurarea interoperabilității la data la care întreprinderea terță a solicitat un asemenea acces sau dacă întreprinderea aflată în poziție dominantă poate fi obligată să dezvolte acest model. În plus, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă, în această a doua ipoteză, articolul 102 TFUE trebuie interpretat în sensul că întreprinderea aflată în poziție dominantă este obligată, pe de o parte, să ia în considerare nevoile

generale ale pieței sau nevoile întreprinderii care solicită accesul și, pe de altă parte, să o informeze cu privire la timpul necesar dezvoltării modelului respectiv sau dacă autoritatea de concurență este obligată să efectueze verificarea, pe baza unor elemente obiective, a timpului necesar întreprinderii aflate în poziție dominantă pentru a dezvolta un asemenea model.

70 Din jurisprudența Curții referitoare la articolul 102 TFUE rezultă că o întreprindere care deține o poziție dominantă poate justifica comportamente susceptibile să intre sub incidența interdicției prevăzute la acest articol (Hotărârea din 27 martie 2012, Post Danmark, C-209/10, EU:C:2012:172, punctul 40, și Hotărârea din 21 decembrie 2023, European Superleague Company, C-333/21, EU:C:2023:1011, punctul 201, precum și jurisprudența citată).

71 În special, o asemenea întreprindere poate demonstra în acest scop fie că comportamentul său este necesar în mod obiectiv, fie că efectul de excludere pe care îl generează poate fi contrabalansat sau chiar depășit de creșteri în eficiență care sunt deopotrivă în beneficiul consumatorilor (Hotărârea din 27 martie 2012, Post Danmark, C-209/10, EU:C:2012:172, punctul 41, și Hotărârea din 21 decembrie 2023, European Superleague Company, C-333/21, EU:C:2023:1011, punctul 202, precum și jurisprudența citată).

72 În primul rând, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă o întreprindere aflată în poziție dominantă, ce refuză accesul unei întreprinderi terțe la o platformă digitală și în măsura în care acest refuz este susceptibil să producă efecte anticoncurențiale, poate invoca în mod util, ca justificare obiectivă a refuzului său, inexistența unui model pentru o categorie de aplicații care să permită asigurarea interoperabilității între aplicațiile respective și această platformă la data la care a fost solicitat accesul sau dacă această întreprindere poate fi obligată să dezvolte modelul menționat pentru a permite întreprinderii terțe să obțină accesul amintit.

73 Așa cum a arătat în esență doamna avocată generală la punctele 64 și 65 din concluzii, refuzul de a asigura interoperabilitatea unei aplicații cu o platformă digitală, exprimat de întreprinderea aflată în poziție dominantă din cauza inexistenței unui model pentru categoria aplicațiilor în cauză, poate fi justificat în mod obiectiv atunci când acordarea unei asemenea interoperabilități prin intermediul modelului respectiv ar compromite, în sine și având în vedere proprietățile aplicației pentru care se solicită interoperabilitatea, integritatea platformei în cauză sau siguranța utilizării sale ori atunci când ar fi imposibil din alte motive tehnice să se asigure interoperabilitatea prin dezvoltarea acelui model.

74 În schimb, în afara unor asemenea situații, inexistența modelului pentru categoria aplicațiilor în cauză sau dificultățile legate de dezvoltarea sa cu care se poate confrunta întreprinderea aflată în poziție dominantă nu pot constitui în sine o justificare obiectivă a refuzului accesului exprimat de această întreprindere. Totuși, luând în considerare toate împrejurările pertinente în această privință, nevoia de a consacra o perioadă rezonabilă acestei dezvoltări și, prin urmare, de a nu putea realiza imediat interoperabilitatea solicitată poate fi considerată ca fiind necesară în mod obiectiv și proporțională, ținând seama atât de nevoile întreprinderii care solicită accesul la platforma întreprinderii aflate în poziție dominantă, cât și de dificultățile întâmpinate de această din urmă întreprindere pentru dezvoltarea modelului respectiv.

75 În această privință, sunt pertinente în special gradul de dificultate tehnică pentru dezvoltarea modelului pentru categoria aplicațiilor în cauză, care permite accesul solicitat, constrângeri legate de imposibilitatea dotării în termen scurt cu anumite resurse, în special umane, necesare

dezvoltării acestui model în raport cu nevoile întreprinderii care solicită accesul, sau constrângeri exterioare întreprinderii aflate în poziție dominantă, care au un impact asupra capacității sale de a dezvolta acel model, cum ar fi, de exemplu, cele referitoare la cadrul normativ aplicabil.

76 În aceste condiții, așa cum a arătat în esență doamna avocată generală la punctele 74 și 75 din concluzii, dezvoltarea unui asemenea model ce asigură interoperabilitatea solicitată poate reprezenta un cost pentru întreprinderea aflată în poziție dominantă. Articolul 102 TFUE nu se opune însă ca această întreprindere să pretindă întreprinderii care a solicitat interoperabilitatea o contraprestație financiară adecvată. O asemenea contraprestație trebuie să fie justă și proporțională, permițând întreprinderii aflate în poziție dominantă, având în vedere costul real al unei atare dezvoltări, să obțină un beneficiu adecvat. Stabilirea valorii acestei contraprestații nu aduce atingere luării ei în considerare cu ocazia aplicării eventuale a altor norme de drept al Uniunii ce reglementează, dacă este cazul, remunerarea întreprinderii aflate în poziție dominantă pentru achiziționarea, de către întreprinderea care a solicitat interoperabilitatea, a unor utilizatori finali pentru aplicația sa.

77 În sfârșit, lipsa unui răspuns al întreprinderii aflate în poziție dominantă la solicitarea unei întreprinderi terțe ce urmărește ca întreprinderea aflată în poziție dominantă să asigure interoperabilitatea platformei digitale a cărei titulară este cu o aplicație dezvoltată de acea întreprindere terță ar putea constitui un indiciu că refuzul de a asigura o asemenea interoperabilitate nu este justificat în mod obiectiv.

78 În al doilea rând, trebuie să se sublinieze că, deși sarcina probei în ceea ce privește existența împrejurărilor care constituie o încălcare a articolului 102 TFUE revine autorităților de concurență, fie la nivelul Uniunii, fie la nivel național, totuși, așa cum s-a amintit la punctele 70 și 71 din prezenta hotărâre, întreprinderii aflate în poziție dominantă îi revine sarcina de a invoca o eventuală justificare obiectivă și de a prezenta, în această privință, argumente și elemente de probă.

79 Odată ce această cerință este îndeplinită de întreprinderea aflată în poziție dominantă, revine ulterior autorității de concurență în discuție, dacă intenționează să concluzioneze că există un abuz de poziție dominantă, să demonstreze că argumentele și elementele de probă invocate de această întreprindere nu pot prevala și, prin urmare, că justificarea invocată nu poate fi acceptată.

80 În această privință, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, revine autorității de concurență competente, ținând seama în special de motivele comunicate de întreprinderea aflată în poziție dominantă întreprinderii terțe pentru a justifica refuzul de a asigura interoperabilitatea unei aplicații dezvoltate de aceasta din urmă cu o platformă digitală a cărei titulară este întreprinderea aflată în poziție dominantă, exprimat față de această întreprindere terță, și luând în considerare toate împrejurările pertinente, sarcina de a verifica caracterul obiectiv necesar al refuzului acestei întreprinderi aflate în poziție dominantă de a dezvolta un model pentru categoria aplicațiilor în discuție care să permită accesul și de a aprecia caracterul proporțional al acestui refuz.

81 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la a treia și la a patra întrebare că articolul 102 TFUE trebuie interpretat în sensul că, în cazul în care un comportament care constă în refuzul unei întreprinderi aflate în poziție dominantă de a asigura interoperabilitatea unei aplicații dezvoltate de o întreprindere terță cu o platformă digitală a cărei titulară este întreprinderea aflată în poziție dominantă poate fi calificat drept abuz în sensul acestei dispoziții, întreprinderea aflată în poziție dominantă poate invoca în mod util, ca

justificare obiectivă a refuzului său, inexistența unui model care să permită asigurarea interoperabilității la data la care întreprinderea terță a solicitat un asemenea acces, atunci când acordarea unei asemenea interoperabilități prin intermediul acestui model ar compromite, în sine și având în vedere proprietățile aplicației pentru care se solicită interoperabilitatea, integritatea platformei respective sau siguranța utilizării acesteia sau atunci când ar fi imposibil, din alte motive tehnice, să se asigure interoperabilitatea prin dezvoltarea modelului respectiv. Într-o situație diferită, întreprinderea aflată în poziție dominantă este obligată să dezvolte un asemenea model într-un termen rezonabil necesar în acest scop și, dacă este cazul, în schimbul unei contraprestații financiare adecvate, luând în considerare nevoile întreprinderii terțe care a solicitat dezvoltarea, costul real al acesteia și dreptul întreprinderii aflate în poziție dominantă de a obține un beneficiu adecvat.

Cu privire la a cincea întrebare

82 Prin intermediul celei de a cincea întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 102 TFUE trebuie interpretat în sensul că, pentru a aprecia existența unui abuz care constă într-un refuz al unei întreprinderi aflate în poziție dominantă de a asigura interoperabilitatea unei aplicații dezvoltate de o întreprindere terță cu o platformă digitală a cărei titulară este întreprinderea aflată în poziție dominantă, o autoritate de concurență este obligată să definească piața în aval pe care acest refuz poate să producă efecte anticoncurențiale, chiar dacă piața respectivă este doar potențială.

83 Trebuie amintit că determinarea pieței relevante, în cadrul aplicării articolului 102 TFUE, constituie, în principiu, o condiție prealabilă aprecierii eventualei existențe a unei poziții dominante a întreprinderii în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 februarie 1973, Europemballage și Continental Can/Comisia, 6/72, EU:C:1973:22, punctul 32), având ca obiect definirea perimetrului în interiorul căruia trebuie apreciat aspectul dacă această întreprindere este aptă să acționeze, într-o măsură apreciabilă, independent de concurenții săi, de clienții săi și de consumatori (a se vedea în acest sens Hotărârea din 9 noiembrie 1983, Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin/Comisia, 322/81, EU:C:1983:313, punctul 37, precum și Hotărârea din 27 iunie 2024, Comisia/Servier ș.a., C-176/19 P, EU:C:2024:549, punctul 381).

84 Pentru a aprecia caracterul abuziv al unui refuz, astfel cum este descris la punctul 82 din prezenta hotărâre, trebuie să se distingă două piețe, și anume, pe de o parte, piața platformei digitale, pe care întreprinderea titulară a acesteia deține o poziție dominantă, piața menționată constituind în general piața în amonte, și, pe de altă parte, piața pe care aplicația este utilizată pentru producerea unui alt produs sau pentru furnizarea unui alt serviciu de către întreprinderea care solicită interoperabilitatea aplicației cu platforma respectivă și pe care se pot produce efectele anticoncurențiale ale comportamentului întreprinderii aflate în poziție dominantă, această piață constituind o piață învecinată, în special în aval.

85 În cadrul aplicării articolului 102 TFUE, identificarea pieței în aval nu necesită în mod obligatoriu o definire precisă a pieței produselor și a pieței geografice. În anumite împrejurări, este suficient ca o piață potențială, chiar ipotetică, să poată fi identificată (Hotărârea din 29 aprilie 2004, IMS Health, C-418/01, EU:C:2004:257, punctul 44). Astfel, atunci când piața în aval vizată este încă în curs de dezvoltare sau evoluează rapid și, în consecință, întinderea acesteia nu este definită complet la data la care întreprinderea aflată în poziție dominantă pune în aplicare comportamentul pretins abuziv, este suficient ca autoritatea de concurență să identifice această piață, chiar dacă este doar potențială. În continuare, ținând seama de caracteristicile și de întinderea potențială a pieței menționate, autoritatea de concurență trebuie să demonstreze că

acest comportament poate să producă efecte anticoncurențiale pe acea piață, chiar dacă pe ea ar exista doar o concurență potențială între produsele sau serviciile întreprinderii aflate în poziție dominantă și, în cazul unui comportament care constă în refuzul acesteia de a asigura interoperabilitatea solicitată de o întreprindere terță cu o platformă digitală a cărei titulară este întreprinderea aflată în poziție dominantă, produsele sau serviciile întreprinderii care solicită interoperabilitatea.

86 Având în vedere considerațiile care precedă, articolul 102 TFUE trebuie interpretat în sensul că, pentru a aprecia existența unui abuz care constă într-un refuz al unei întreprinderi aflate în poziție dominantă de a asigura interoperabilitatea unei aplicații dezvoltate de o întreprindere terță cu o platformă digitală a cărei titulară este întreprinderea aflată în poziție dominantă, o autoritate de concurență se poate limita la a identifica piața în aval pe care acest refuz poate să producă efecte anticoncurențiale, chiar dacă această piață în aval este doar potențială, fără ca o asemenea identificare să necesite în mod obligatoriu o definire precisă a pieței produselor și a pieței geografice în discuție.

Cu privire la cheltuielile de judecată

87 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

1) **Articolul 102 TFUE trebuie interpretat în sensul că refuzul unei întreprinderi aflate în poziție dominantă, care a dezvoltat o platformă digitală, de a asigura, la solicitarea unei întreprinderi terțe, interoperabilitatea acelei platforme cu o aplicație dezvoltată de acea întreprindere terță poate constitui un abuz de poziție dominantă chiar dacă platforma respectivă nu este indispensabilă pentru exploatarea comercială a acelei aplicații pe o piață în aval, ci este de natură să facă acea aplicație mai atractivă pentru consumatori, în cazul în care acea platformă nu a fost dezvoltată de întreprinderea aflată în poziție dominantă numai pentru nevoile activității proprii.**

2) **Articolul 102 TFUE trebuie interpretat în sensul că faptul că atât întreprinderea care a dezvoltat o aplicație și a solicitat unei întreprinderi aflate în poziție dominantă să asigure interoperabilitatea acesteia cu o platformă digitală a cărei titulară este această din urmă întreprindere, cât și că unii concurenți ai primei întreprinderi au rămas activi pe piața aplicației respective și și-au dezvoltat poziția pe aceasta, deși nu beneficiau de o asemenea interoperabilitate, nu indică în sine că refuzul întreprinderii aflate în poziție dominantă de a da curs acestei solicitări nu putea să producă efecte anticoncurențiale. Este necesar să se aprecieze dacă acest comportament al întreprinderii aflate în poziție dominantă era de natură să împiedice menținerea sau dezvoltarea concurenței, cu luarea în considerare a tuturor împrejurărilor de fapt pertinente.**

3) **Articolul 102 TFUE trebuie interpretat în sensul că, în cazul în care un comportament care constă în refuzul unei întreprinderi aflate în poziție dominantă de a asigura interoperabilitatea unei aplicații dezvoltate de o întreprindere terță cu o platformă digitală a cărei titulară este întreprinderea aflată în poziție dominantă poate fi calificat**

drept abuz în sensul acestei dispoziții, întreprinderea aflată în poziție dominantă poate invoca în mod util, ca justificare obiectivă a refuzului său, inexistența unui model care să permită asigurarea interoperabilității la data la care întreprinderea terță a solicitat un asemenea acces, atunci când acordarea unei asemenea interoperabilități prin intermediul acestui model ar compromite, în sine și având în vedere proprietățile aplicației pentru care se solicită interoperabilitatea, integritatea platformei respective sau siguranța utilizării acesteia sau atunci când ar fi imposibil, din alte motive tehnice, să se asigure interoperabilitatea prin dezvoltarea modelului respectiv. Într-o situație diferită, întreprinderea aflată în poziție dominantă este obligată să dezvolte un asemenea model într-un termen rezonabil necesar în acest scop și, dacă este cazul, în schimbul unei contraprestații financiare adecvate, luând în considerare nevoile întreprinderii terțe care a solicitat dezvoltarea, costul real al acesteia și dreptul întreprinderii aflate în poziție dominantă de a obține un beneficiu adecvat.

4) **Articolul 102 TFUE trebuie interpretat în sensul că, pentru a aprecia existența unui abuz care constă într-un refuz al unei întreprinderi aflate în poziție dominantă de a asigura interoperabilitatea unei aplicații dezvoltate de o întreprindere terță cu o platformă digitală a cărei titulară este întreprinderea aflată în poziție dominantă, o autoritate de concurență se poate limita la a identifica piața în aval pe care acest refuz poate să producă efecte anticoncurențiale, chiar dacă această piață în aval este doar potențială, fără ca o asemenea identificare să necesite în mod obligatoriu o definire precisă a pieței produselor și a pieței geografice în discuție.**

Semnături